

востаннє зазнали змін завдяки підписанню Лісабонського договору, який набув чинності 1 грудня 2009 р. Прийняття цього договору було необхідне для реформування та оновлення самого ЄС. Варто зазначити, що про необхідність реформування йшлося і раніше. Зокрема, не зовсім вдалим з точки зору реалізації кроком в цьому напрямку стала Європейська Конституція, проект якої був прийнятий ще в далекому 2004 р. і яка мала замінити усі попередні угоди, проте не була ратифікована деякими країнами-членами ЄС.

Лісабонський договір став альтернативою Конституції та лише поглибив установчі договори – Римський (1958 р.), Маастрихтський (1993 р.), Амстердамський (1997 р.) та Ніццький (2003 р.) [2].

Проаналізувавши ці угоди, можна виявити, як саме трансформувались функції Європарламенту та як вони адаптувались до ситуації на міжнародній арені. Лісабонський договір розширив повноваження Європарламенту в законодавчій сфері шляхом доповнення його прав в якості законодавця з Радою Європи завдяки процедурі «спільного рішення» в нових галузях, включаючи бюджет, сільськогосподарську політику, сферу юстиції та внутрішньої політики, також змінились та доповнились його функції у контролюючій, бюджетній та зовнішньополітичній сфері.

Новообраний парламент, каденція якого закінчиться у 2019 р., володіє більшими повноваженнями, ніж попередній. Новацією у діяльності Європарламенту є намагання проводити власну політичну лінію по окремих питаннях. Прикладом можуть слугувати прийняті резолюції, які стосуються зокрема східного вектору політики ЄС. Зовнішньополітичні цілі ЄС у світлі останніх подій є одними з основних в контексті європейської політики «добросусідства». Тому, тенденції зовнішньої політики Європарламенту прослідковуються у прийнятих резолюціях.

Список використаних джерел:

1. Копотун Н. Вплив інституціональних змін в ЄС на його імідж та подальший розвиток [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://gisap.eu/ru/node/5385>
2. Treaty of Lisbon. – http://europa.eu/lisbon_treaty/index_en.htm

Самуйлік М.М.

*кандидат політичних наук, доцент,
Одеський державний аграрний університет*

ДЕРЖАВА ЯК ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Проблема політичної відповідальності є найбільш актуальною у світовому політичному процесі та за низкою обставин відноситься до числа першочергових в сучасній Україні. Серед яких визначальними є побудова самостійної державності, що стала надзвичайно складною та суперечливою з причини не вирішення проблеми створення дієвого державного механізму, що

функціонував би на підставі дійсної політичної відповідальності. Відсутність у суспільстві необхідного рівня політичної культури та патріотично налаштованих політичних кадрів привили до кризи існуючого державного механізму. Його реформування перетворилось у життєву необхідність, суспільну потребу, яку реалізувати та задовольнити можливо лише за умов наявності наукової концепції політичної відповідальності, адаптованої до умов сучасної України, з урахуванням власного досвіду та світової практики.

Дослідженню політичної відповідальності присвячені роботи таких авторів, як С. Андреев, С. Балан, В. Гедікова, І. Кресіна, Г. Малкіна, В. Мельніченко, В. Торяник, І. Черленяк, А. Терещенко, О. Черниш та інші [2, с. 2-4].

Історично політична відповідальність виникає в системі соціальної відповідальності. Соціальна відповідальність – це система взаємовідносин, в якій суб'єкти суспільства мають право вільно вибирати в будь-яких умовах оптимальний варіант поведінки, що відповідає суспільному прогресу та пов'язані контролем і відповідними санкціями за наслідки своєї діяльності перед суспільством та його інститутами. Специфіка політичної відповідальності обумовлена своєрідністю політичних відносин. Формуються та є наявними останні у зв'язку з діяльністю соціальних суб'єктів та індивідів щодо одержання, утримання і використання політичної влади на всіх її рівнях: державному, регіональному, місцевому. Отже, політична відповідальність цих суб'єктів завжди виникає при виконанні ними владних функцій, виробленні та проведенні в життя політики. При цьому в змісті політичної відповідальності слід розрізняти об'єктивну та суб'єктивну складові, а при функціонуванні – об'єкт, суб'єкт та інстанції [2, с. 12]. З усією відповідальністю можна стверджувати, що об'єктом політичної відповідальності виступає політика у всьому її обсязі та об'єктивному змісті. У центрі політики знаходиться діяльність тих або інших суб'єктів, які пов'язані з організацією, здійсненням і розвитком державної влади, з виробленням і проведенням у життя політичних програм, що відображають напрями і цілі розвитку суспільства. Політична діяльність, як і будь-яка інша діяльність, включає в себе цілі, мотиви, засоби, процеси і результати, які стають змістом об'єкта відповідальності [1, с. 2].

Суб'єктами політичної відповідальності є органи державної влади, політичні партії та організації, політичні лідери, тобто всі безпосередні учасники політичного процесу, всі хто виробляє політику і проводить її в життя. Суб'єкти звітують за свої дії перед іншими суб'єктами, так званими інстанціями. Інстанціями можуть бути окремі особи, соціальні групи і верстви населення, певне суспільство, людство в цілому, політичні організації та установи при виконанні ними функцій контролю та санкціонування певної політики.

Реалізація політичної відповідальності здійснюється через політичну систему суспільства. Провідним елементом її є держава, що утворює державний рівень політичної відповідальності та виступає інстанцією відповідальності як для громадянського суспільства так і окремих осіб. Держава є одним із найважливіших інститутів суспільства та головним суб'єктом політичної відповідальності. Її роль визначається основним функціональним

призначенням: володіння публічною владою щодо здійснення управління суспільством від імені народу, за допомогою правових норм і монопольного права на використання силових засобів [3, с. 26]. Таким чином політична відповідальність держави визначається як відповідальність держави за організацію, розподіл і здійснення політичної влади на всій території країни, за вироблення та проведення в життя політичних програм розвитку, визначення шляхів їх реалізації. На державу, як інститут політичної відповідальності, впливають різні фактори суттєвим з яких є форма правління держави, її організаційно-територіальний устрій, політичний режим. Політична відповідальність держави в першу чергу специфічна «формою правління», тобто способом організації влади, порядком її створення та дії. Історично першою була монархічна формі правління при якій влада монарха одноособова, спадкова, необмежена, або частково обмежена та відповідально не залежна від підданих. Частина сучасних країн зберігають таку форму правління як парламентська монархія. Але сам механізм політичної відповідальності зазнав значних змін, що обумовили розширення кількості інстанцій відповідальності для глави держави в сучасних Великобританії, Японії, Бельгії та інших країнах. У республіці політична відповідальність колегіальна. Вона зумовлена розподілом влади на законодавчу, виконавчу, судову. Кожна з гілок влади – суб'єкт політичної відповідальності. Їх специфіка багато в чому визначається формами правління: президентською, парламентською та змішаною. У президентській республіці вищим суб'єктом та інстанцією політичної відповідальності виступає президент. Президент має право відставки уряду або окремих його членів, припинення законодавчої функції парламенту шляхом накладення «вето» на прийняті ними закони. Парламент не є інстанцією відповідальності по відношенню до уряду. Вважається, що прикладом такої системи політичної відповідальності є нині США. У парламентській республіці вищою інстанцією політичної відповідальності є парламент. Він обирає главу держави – президента, формує і призначає уряд. Парламент має право відправити у відставку весь уряд чи окремих його членів.

При змішаній формі правління в республіках центральні органи функціонують за парламентською схемою, владні повноваження регулюються законодавством, за яким парламент є інстанцією відповідальності для президента і навпаки. У змішаній республіці розрізняють дві форми політичної відповідальності: президентсько-парламентську та парламентсько-президентську. Визначаються вони у залежності від функцій, які покладені на вищих суб'єктів політичної відповідальності. Так при президентсько-парламентській формі правління президент є главою держави, обирається на всенародних виборах і очолює виконавчу владу, особисто пропонує прем'єр-міністра та формує уряд, який обов'язково повинен затверджуватися парламентом. Поряд із президентом діють прем'єр-міністр і уряд, відповідальний перед парламентом та підконтрольний президентові. Президент може розпустити законодавчий орган після консультації з прем'єр-міністром і головами палат. Парламентсько-президентська форма політичної відповідальності виникає коли главою держави є президент, виконавча влада

належить уряду на чолі з прем'єр-міністром. Президент обирається на всенародних виборах, але уряд призначає не на свій розсуд, а з представників партій чи коаліції партій, які мають більшість місць у парламенті. Полігоном для випробувань змішаної форми політичної відповідальності стала Україна. Так за Конституцією 1996 року Україна отримала президентсько-парламентську форму політичної відповідальності. Її застосування мало як позитивні так і негативні наслідки. Після тривалих консультацій різних політичних сил було розпочато політичну реформу, яка не завершилась і до тепер. Зміни до Конституції України у 2004 році, що ухвалила Верховна Рада 403 голосами «за», запровадили парламентсько-президентську форму політичної відповідальності на вищому рівні. Президент став призначати уряд з представників партій, які сформували більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради. Але політична реформа на регіональному рівні була загальмована. Зміни до Конституції стосовно реформування системи місцевого самоврядування не були ухвалені. Україна отримала своєрідне «двовладдя». Механізм політичної відповідальності також був заблокований. Це тривало до нових чергових виборів. З метою повернення повноважень президента, нова влада продовжила політичну реформу «по новому». 30 вересня 2010 Конституційний суд України скасував зміни до Конституції у 2004 році, визнав їх не конституційними. Знову почала діяти Конституція 1996 року. Було повернено президентсько-парламентській механізм політичної відповідальності. Його застосування в нових умовах й привело до нової політичної кризи. 21 лютого 2014 року Верховна Рада України прийняла закон «Про відновлення дії окремих положень Конституції України», за яким чинною стала Конституція із змінами і доповненнями від 8 грудня 2004 року [1]. Україна знову отримала парламентсько-президентську форму політичної відповідальності та розпочала запровадження принципу децентралізації влади. 3 березня 2015 року Президент України Петро Порошенко створив Конституційну Комісію, щодо розробки змін до Основного Закону. В результаті роботи комісії був внесений законопроект до Конституції України щодо децентралізації влади. Територія України поділяється на громади, скасовується інститут голів місцевих державних адміністрацій, утворюються виконавчі органи місцевого самоврядування, запроваджується інститут префектів. Таким чином повинен запрацювати по новому механізм політичної відповідальності держави.

Список використаних джерел:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141 (Із змінами, внесеними Законами України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV, від 1 лютого 2011 року № 2952-VI, від 19 вересня 2013 року № 586-VII, від 22 лютого 2014 року № 742-VII).
2. Самуйлік М. М. Політична відповідальність: специфіка, структура, функціонування: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / М. М. Самуйлік. – Одеса, 1997. – 24 с.
3. Самуйлік М. М. Політична відповідальність суспільства. Монографія [Текст] / М. М. Самуйлік. – Одеса: ВМВ, 2010. – 172 с.